

SVRHA POPISA STANOVNIŠTVA: PRIRUČNIK ZA GRAĐANE I GRAĐANKE

ACIPS

Association Alumni of the Centre for
Interdisciplinary Postgraduate Studies

Popisnik A (P-1)

Ime i prezime u skladu sa osobnom iskaznicom

Prezime
Ime

Prisiljeni
Povratnik

Datum rođenja i JMBG
DAN MJESEC GODINA OSTALI ŠIFARI IZ JMBG

1. OSOBA KOJA SE POPISUJE JE
a) Član domaćinstva koji živi u mjestu popisa godinu dana ili duže ili se osoba u namjeri da tu živi
b) Član domaćinstva odsutan iz mjesta popisa zbog rada/školenja ili boravka u drugom mjestu u BiH ili inozemstvu
c) Privremeno prisutna u mjestu popisa kraće ili duže od godinu dana zbog rada/školenja ili boravka

2. DA LI JE OSOBA PRISUTNA U MJESTU POPISA
Da 1) → Pitanje 4.
Ne 2) → Pitanje 3a.

3a. Razlog odsustva iz mjesta popisa
3b. Razlog prisustva u mjestu popisa

4. DUŽINA ODSUSTVA/PRISUSTVA
Jedna godina i duže (broj godina) → Pitanje 6.
Kraće od jedne godine (broj mjeseci) → Pitanje 6.

5. KOLIKO JOŠ OSOBA NAMJERAVA BITI ODSUTNA/PRISUTNA
Jednu godinu i duže 1)
Kraće od jedne godine (broj mjeseci)

6. MJESTO U KOJEM SE NALAZI ODSUTNA OSOBA/MJESTO STALNOG STANOVANJA PRIVREMENO PRISUTNE OSOBE

U Bosni i Hercegovini 1) { NASELJENO MJESTO
OPĆINA
NAZIV DRUGE DRŽAVE

U drugoj državi 2) {

7. UČESTALOST VRAĆANJA U MJESTO POPISA/MJESTO STALNOG STANOVANJA PRIVREMENO PRISUTNE OSOBE
Rjeđe od jednom sedmično 1) Najmanje jednom sedmično 2)

8. MJESTO RODENJA

U Bosni i Hercegovini { NASELJENO MJESTO
OPĆINA
NAZIV DRUGE DRŽAVE

U drugoj državi {

SADRŽAJ

1. UVOD	2
2. PRAVA I OBAVEZE GRAĐANA/KI I POPISIVAČA	3
3. ZAŠTITA LIČNIH PODATAKA	4
4. SVRHA POPISA	5
4.1. DEMOGRAFSKI PODACI	5
4.1.1. OSNOVNI DEMOGRAFSKI I SOCIJALNI PODACI	6
4.1.2. PODACI O OBRAZOVANJU	8
4.2. EKONOMSKA AKTIVNOST STANOVNIŠTVA	9
4.3. PITANJA O DOMAĆINSTVIMA I STANOVIMA	11
4.3.1. PODACI O JEDINICI ZA STANOVANJE	11
4.3.2. PODACI O ZGRADI	12
4.3.3. PODACI O DOMAĆINSTVU	14
4.3.4. PODACI O POLJOPRIVREDI	15
5. ZAKLJUČAK	17
6. BIBLIOGRAFIJA	18

1. UVOD

Bosna i Hercegovina više od 22 godine nije imala popis. U tom 22-godišnjem periodu su zbog rata bitno izmijenjene sve popisne kategorije, te postoji potreba da se što prije utvrdi stanje, kako bi se lakše mogle planirati, prije svega, razvojne, ali i druge politike. Popis stanovništva predstavlja najveće statističko istraživanje u jednoj zemlji, a podaci dobijeni u popisu su najveća baza podataka jedne države i koja govori o njenom stanju.

Nakon što se u periodu od 1. do 15. oktobra 2013. godine u BiH održi prvi popis stanovništva nakon samostalnosti, čekat će se 90 dana za prve preliminarne rezultate. Objava potpunih rezultata predviđena je za period između 1. jula 2014. i 1. jula 2016. te će se nakon tog datuma znati kompletni rezultati o broju stanovnika, domaćinstava i stanova.

U periodu pripreme popisa vodile su se brojne javne diskusije. Međutim, javne diskusije o ovom bitnom projektu bile su usmjerene na pitanja koja se odnose na etničku/nacionalnu i vjersku pripadnost, te pitanje o jeziku, a malo pažnje se posvetilo samoj svrsi popisa stanovništva, odnosno zbog čega su pojedine informacije potrebne. Upravo iz toga razloga postoji potreba da se građanima i građankama detaljnije pojasni u koje svrhe bi se mogli koristiti dobijeni podaci.

U najširem smislu, popis će se koristiti za izradu i provođenje ekonomskih i socijalnih razvojnih politika, naučnih istraživanja, te za korištenje sredstava iz međunarodnih fondova.

Cilj ovog priručnika je da detaljnije informiše građanke i građane Bosne i Hercegovine o svrsi postavljanja pojedinih pitanja i za šta bi se dobijeni podaci mogli koristiti.

Ova publikacija podijeljena je u tri poglavlja. Prvo poglavlje se odnosi na prava i obaveze i građanki i građana s jedne strane, a s druge strane se odnosi na prava i obaveze popisivača. Drugi dio posvećen je informisanju građana o zaštiti ličnih podataka prilikom popisa i njihove obrade. Treće, i ujedno najobimnije poglavlje priručnika, se odnosi na pojašnjenje pitanja iz obje popisnice i koja je svrha postavljanja tih pitanja. Prva popisnica P1 je popisnica za stanovništvo i u njoj su pitanja koja se odnose na mjesto stanovanja, starost, obrazovanje i ekonomske aktivnosti. Druga popisnica, P2, odnosi se na podatke o stanovanju, stanovima i kućama, te na podatke o poljoprivredi.

Priručnik se temelji na zvaničnim zakonima Bosne i Hercegovine, prije svega Zakona o popisu stanovništva, stanova i domaćinstava u BiH 2013, Zakona o zaštiti ličnih podataka, te Zakona o statistici BiH. Pored toga, najvažniji izvori podataka predstavljaju dokumenti Ujedinjenih nacija (UN) i Eurostata u kojima su date preporuke za popis stanovništva, stanova i domaćinstava, te publikacije Međunarodne organizacije za rad (ILO) u kojima su date preporuke za organizaciju i pripremu popisa.

2. PRAVA I OBAVEZE GRAĐANA/KI I POPISIVAČA

Zakon o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini 2013. godine predstavlja pravni okvir za provođenje prvog poslijeratnog popisa stanovništva u kojem su definisana i prava i obaveze svih učesnika u popisu – počev od organizatora popisa, pa do popisivača i građana i građanki.

Ovo poglavlje neće ulaziti u detalje prava i obaveza statističkih institucija u Bosni i Hercegovini kao organizatora popisa, već se, s jedne strane, kratko posvetiti pravima i obavezama građana i građanki, a s druge strane posvetit će se pravima i obavezama popisivača.

Prema Zakonu o popisu stanovništva sve osobe nastanjene u Bosni i Hercegovini duže od jedne godine će biti popisani prilikom popisa stanovništva, te su obavezne odgovoriti na sva pitanja, osim na pitanja koja se odnose na vjersku i etničku/nacionalnu pripadnost i na entitetsko državljanstvo, gdje postoji mogućnost da se građanin ili građanka ne izjasne.¹

Na sva ostala pitanja osobe su dužne dati potpune i tačne odgovore. Ukoliko građani i građanke ne budu na mjestu stanovanja kada popisivač bude obavljao svoju dužnost, osobama koje treba popisati će biti ostavljeno pismeno obavještenje gdje se trebaju javiti kako bi se obavio popis.

Zakonom je također predviđeno da ukoliko jedan ili više članova domaćinstva nisu prisutni prilikom popisa, prisutni član ili članica domaćinstva obavezni su odgovoriti na pitanja u njegovo ili njezino ime, ali i za osobe mlađe od 15 godina. Ukoliko ta osoba odbije odgovoriti na pitanje o odsutnim ili članovima domaćinstva mlađim od 15 godina, građanin ili građanka može biti kažnjena novčanom kaznom od 100 do 10.000 KM.²

Pored obaveza, građani i građanke imaju također i prava da provjere da li je popisivač upisao sve podatke na način kako su popisane osobe navele, kako bi u potpunosti bili sigurni da nisu pogrešno uneseni podaci.

S druge strane, popisivači imaju obavezu da prije početka popisa pokažu svoje odobrenje za vršenje tog posla, te da pravovremeno i propisno obavljaju svoju dužnost. Popisivači također ne smiju uticati na građane i građanke prilikom izjašnjavanja o etničkoj ili vjerskoj pripadnosti, te sve podatke o popisanim licima moraju čuvati kao službenu tajnu. Kršenjem ovih odredbi, Zakon o popisu predviđa novčane kazne u iznosu od 100 do 10.000 KM.

¹ Agencija za statistiku BiH, dostupno na www.popis2013.ba

² Zakon o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u BiH 2013.

3. ZAŠTITA LIČNIH PODATAKA

Obzirom da je popis stanovništva najveće statističko istraživanje jedne države, gdje će se detaljno prikupljati lični podaci, posebna pažnja će se morati posvetiti zaštiti prava na privatnost, kao jednom od ljudskih prava kojem se pridaje velika važnost.

Zakonski okviri kojim bi se na popisu stanovništva trebali zaštititi lični podaci građana, su Zakon o statistici Bosne i Hercegovine, Zakon o zaštiti ličnih podataka, te Zakon o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini 2013. Prema članu 23 Zakona o statistici BiH, povjerljivim se smatraju podaci ukoliko je putem njih posredno ili neposredno moguće identificirati statističke jedinice, čime se otkrivaju pojedinačni podaci.

Nadalje, u članu 1 Zakona o zaštiti ličnih podataka navedeno je da se Zakon odnosi na osiguranje zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda, a „naročito pravo na tajnost u pogledu obrade ličnih podataka, koji se na njih odnose“. Dakle, svaki građanin ili građanka čiji se lični podaci obrađuju, ima pravo na zaštitu tih podataka, te oni ne smiju biti otkriveni bez dozvole građnina ili građanke, ukoliko osoba to ne dozvoli ili ih sama ne objavi. Također, u Zakonu o statistici BiH, posvećena je pažnja zaštiti podataka. U članu 23 Zakona je navedeno da se prikupljeni podaci smatraju povjerljivim ako je putem tih podataka moguće neposredno ili posredno identificirati statističke jedinice, čime se otkrivaju pojedinačni podaci. Pojednostavljeno, to znači da se iz prikupljenih podataka ne smije vidjeti na koju osobu se odnose podaci.

Kada je u pitanju uloga organizatora popisa, na portalu za Popis, navedeno je da: „Lični podaci koji se prikupljaju Popisom, podliježu posebnoj zaštiti koja se obezbijuje u svim fazama realizacije (prikupljanje, kontrola, obrada i objavljivanje rezultata Popisa). Popisivači i sva druga lica koja obavljaju poslove u vezi s Popisom dužni su da čuvaju trajno kao službenu tajnu sve podatke prikupljene od pojedinaca koji se odnose na njihove lične, porodične i imovinske prilike.“³ Ukoliko se prekrše zakonske odredbe i podaci budu otkriveni, postoje novčane i zatvorske kazne. Kao što je navedeno u prethodnom poglavlju, za otkrivanje ličnih podataka, propisane su novčene kazne u iznosu od 100 do 10.000 KM.

Također, i u Zakonu o statistici BiH, postoje odredbe koje se odnose na zaštitu ličnih podataka prilikom obrade. Naime, predviđene su kazne do 5.000 KM za otkrivanje ličnih podataka u procesu obrade ili zatvorska kazna u trajanju do dvije godine. U praksi to znači da je svaka institucija koja prikuplja podatke, dužna osigurati zaštitu ličnih podataka. U ovom slučaju su to popisivači, te osoba koje budu prilikom obrade podataka imale uvid u popisne listiće. Prema podacima Agencije za zaštitu ličnih podataka, ukoliko pojedinac ili institucija otkriju lični podatak, osoba čiji su podaci otkriveni ima pravo uložiti prigovor Agenciji, koja može napisati prekršajni nalog prema onome ko je objavio lične podatke.⁴ Zakonom o popisu je predviđeno da popisna građa bude uništena, a baza podataka, kojoj će na dnevnoj osnovi pristup imati Agencija za statistiku BiH i entitetski zavodi, bit će smještena u Istočnom Sarajevu.

³ Agencija za statistiku BiH, dostupno na www.popis2013.ba

⁴ Kovačević, Petar, direktor Agencije za zaštitu ličnih podataka BiH, lični intervju, august 2013.

4. SVRHA POPISA

4.1. DEMOGRAFSKI PODACI

Kada je riječ o osnovnim demografskim podacima koji se prikupljaju putem Popisa lica, domaćinstava i stanova, oni su, kao uostalom i svi drugi podaci, neophodni za stvaranje cjelovite slike o stanovništvu jedne zemlje i za planiranje njenog daljeg razvoja. U osnovne demografske podatke spadaju mjesto i godina rođenja, spol, adresa stanovanja (stalna i/ili privremena), bračni status, državljanstvo/a, da li je osoba bila raseljeno lice i da li se vratila na predratno mjesto stanovanja, kao i broj živorođene djece. Za potrebe ovog priručnika namijenjenog što boljem razumijevanju svrhe popisa i obrade podataka, zajedno sa grupom osnovnih demografskih podataka, bit će obrađena i pitanja o etno-nacionalnoj pripadnosti, religijskom opredijeljenju i maternjem jeziku, kao i osnovna pitanja o stepenu obrazovanja stanovništva i pismenosti. Međutim, ono što je jako važno napomenuti jeste da je, kada je riječ o popisu stanovništva, važan kontinuitet, jer se podaci prikupljeni tokom jednog sprovedenog popisa porede sa podacima sa prethodnih popisa stanovništva te zemlje. Svako pitanje, odnosno odgovor, se obrađuje u kontekstu sa ostalim pitanjima i odgovorima, i tek u kombinaciji i zajedno obrađeni, ti odgovori čine statističke podatke i daju stvarnu sliku o stanovništvu jedne zemlje. U slučaju Bosne i Hercegovine, ovaj kontinuitet će biti izuzetno teško pratiti zbog velikog prekida od 22 godine koliko popis nije sproveden. Upravo zato je od izuzetne važnosti da Popis 2013 u BiH bude uspješno i tehnički ispravno sproveden, kako bi Bosna i Hercegovina, nakon tako dugo prekida i značajnih demografskih promjena u zemlji, dobila stvarnu sliku o broju, strukturi, ekonomskom, obrazovnom i svakom drugom aspektu svoje populacije.

Popisi i informacije dobivene putem popisa se koriste u procesima donošenja politika, planiranja, kao i u administrativne i istraživačke svrhe, kako u javnom, tako i u privatnom sektoru. Podaci o veličini, distribuciji i karakteristikama stanovništva jedne zemlje neophodni su za utvrđivanje i procjenu njenih demografskih, ekonomskih i socijalnih karakteristika, a u cilju razvoja konkretnih programa i politika namijenjenih razvoju zemlje i njenog stanovništva. Popis stanovništva i domaćinstava, pružanjem osnovnih, uporedivih statistika, kako za cijelu zemlju, tako i za svaku administrativnu jedinicu, može značajno doprinijeti cjelokupnom procesu planiranja i upravljanja razvojem te zemlje. Dostupnost informacija na najnižim administrativnim nivoima je od velike važnosti za planiranje programa iz oblasti obrazovanja, zapošljavanja, upravljanja ljudskim resursima, reproduktivnog zdravlja, ruralnog razvoja i slično u manjim zajednicama. Popis stanovništva, lica i stanova je također jedinstven izvor podataka za kreiranje relevantnih društvenih indikatora kojim se kasnije prati uticaj i domet razvojnih politika i programa.⁵

U narednim pasusima bit će pojašnjen cilj prikupljanja odgovora na određene kategorije pitanja, odnosno bit će objašnjeno u koje se to svrhe prikupljaju i kasnije koriste odgovori na pojedina pitanja.

⁵ Generalna upotreba podataka Popisa stanovništva, domaćinstava i stanova. Principles and Recommendations for Population and Housing Censuses, Revision 2. United Nations, New York 2008, str. 237.

4.1.1. OSNOVNI DEMOGRAFSKI I SOCIJALNI PODACI

Tradicionalno definisani demografski i socijalni podaci koji se prikupljaju kroz popis stanovništva uključuju spol, godine starosti, bračni status, religiju, jezik i nacionalnu/etničku pripadnost. U popisnici P1 za stanovništvo su pitanja 1 do 26, a koja se odnose na osnovne demografske podatke. Kategorija u koju spadaju pitanja o osnovnim ličnim demografskim podacima osoba, a koja uključuju datum i mjesto rođenja, mjesto stanovanja, državljanstvo, izbjeglički/raseljenički status, bračni status i broj živorođene djece je važna jer daje ukupnu sliku o broju stanovnika, starosnoj strukturi i teritorijalnoj distribuciji stanovništva. Iako se putem popisa stanovništva, u ovoj prvoj kategoriji pitanja, zapisuju i imena i prezimena osoba, kao i ime oca ili majke, ovi podaci će prilikom prve obrade biti razdvojeni od ostatka odgovora, koji će biti zasebno analizirati. Imena i prezimena ne ulaze u statističke podatke i nikada neće biti upotrijebljena. Pitanja o spolu i godinama starosti su ključna karakteristika za većinu pitanja i odgovora koja se prikupljaju putem popisa, a u svrhu daljeg kreiranja statistika i planiranja, budući da popis više nego ijedna druga statistička anketa daje uvid u rodnu zastupljenost jedne zemlje. S druge strane, uvid u starosnu strukturu stanovništva daje mogućnost za praćenje i utvrđivanje rasta broja penzionera, što opet omogućava preciznije planiranje distribucije sredstava za penzije. U kontekstu svih zemalja, a naročito imajući u vidu složenost političkog sistema Bosne i Hercegovine, svi ovi osnovni demografski podaci su zakonska obaveza popisa stanovništva i neophodni su za administrativne svrhe, a koriste se za određivanje zastupljenosti stanovništva u pravnim tijelima, kao i za planiranje potencijalnog uvođenja dodatnih ekonomskih i socijalnih usluga/ustanova u pojedina područja.

Unutrašnja migracija, kao jedan od osnovnih uzroka promjena u strukturi stanovništva, često utiče na trendove u distribuciji stanovništva. U slučaju Bosne i Hercegovine ova pitanja, naročito u kombinaciji sa pitanjima koja se odnose na mjesto stanovanja i izbjeglički, odnosno raseljenički status osoba su posebno važna obzirom na prethodni rat u BiH i implementaciju Aneksa 7 Dejtonskog mirovnog sporazuma. Zato je važno, putem popisa, prikupiti podatke o sadašnjem mjestu stanovanja stanovništva, ukoliko ono nije isto u odnosu na 1991. godinu, kako bi se utvrdio broj stanovnika u BiH koji još uvijek ne živi na svom predratnom mjestu stanovanja. U ovu grupu pitanja spadaju pitanja o mjestu rođenja, mjestu stalnog stanovanja majke u vrijeme kada je osoba rođena, ako osoba od rođenja ne živi na istom mjestu stanovanja odakle se doselila, gdje je osoba živjela u vrijeme posljednjeg popisa 1991. godine, da li je bila izbjeglica ili raseljeno lice u BiH i da li se vratila u mjesto u kojem je živjela. Odgovorima na ova pitanja će biti utvrđen do sada ostvareni stepen implementacije Aneksa 7.

Pitanje o državljanstvu, koje također spada u ovu grupu pitanja, je bitno naročito zbog toga što značajan dio državljana i državljanke Bosne i Hercegovine, pored bh. ima i državljanstvo neke druge zemlje. U kontekstu državljanstva, uvedeno je i podpitanje o entitetskom državljanstvu, na koje nije obavezno odgovoriti ukoliko osoba potvrdno odgovori da je državljanin/ka Bosne i Hercegovine. Međutim, budući da su i pasoš i lična karta koji su izdati u Bosni i Hercegovini relevantni dokumenti po pitanju entitetskih državljanstava, i budući da evidenciju o ovim državljanstvima vode Ministarstva unutrašnjih poslova Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, popis stanovništva nije primarni način niti cilj za prikupljanje ovih podataka. Ipak, podaci koji budu prikupljeni na ovaj način će samo potvrditi dosadašnju evidenciju o entitetskim državljanstvima u BiH.

Također, podaci o unutrašnjoj i vanjskoj migraciji, zajedno sa pitanjima koja se odnose na broj živorođene djece, su potrebna za pripremu procjena rasta broja stanovništva, a u cilju što boljeg planiranja, kao i za razvoj politika migracija i naknadnu procjenu i utvrđivanje njihove uspješnosti.⁶ Iako podaci o plodnosti i smrtnosti prikupljeni putem popisa ne mogu služiti kao zamjena za prave statističke podatke o stopi nataliteta i mortaliteta, ovi podaci su naročito značajni za zemlje u kojima su podaci o broju rođenih i umrlih nekompletni, što je slučaj sa BiH zbog ratnih događaja u periodu 1992 – 1995. Međutim, čak i u zemljama gdje su ovi podaci tačni i ažurirani, popis stanovništva je iznimno koristan kao nadopuna jer odgovori prikupljeni putem popisa o broju živorođene djece daju mogućnost za kalkulacije plodnosti ženske populacije jedne zemlje.⁷ Napokon, ovi podaci su važni zbog već pomenutog praćenja kontinuiteta jedne zemlje, u ovom konkretnom slučaju praćenja podataka o plodnosti, odnosno natalitetu i procjene očekivanog porasta broja stanovništva.

Kada je riječ o pitanjima, odnosno o odgovorima koji se odnose na etno-nacionalno, religijsko i jezičko izjašnjavanje, ova pitanja su posebno složena kada je riječ o Bosni i Hercegovini. Prema preporukama Konferencije evropskih statističara za popise održane 2010. godine, jednom od osnovnih tijela UN-ove Ekonomske komisije za Evropu (UNECE), ova pitanja nisu svrstana među obavezna pitanja na popisima.⁸ Međutim, prema Zakonu o popisu lica, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini 2013, pitanja o etno-nacionalnom i religijskom izjašnjavanju su uvrštena, ali nisu obavezna, dok je pitanje o maternjem jeziku obavezno.⁹ Ukoliko osoba odluči odgovoriti na pitanje o svojoj etno-nacionalnoj pripadnosti, a koje je definirano na osnovu Dejtonskim mirovnim sporazumom utvrđene podjele stanovništva Bosne i Hercegovine na tri konstitutivna naroda, na ostale i građane i građanke BiH, ovi odgovori će biti korišteni u svrhu utvrđivanja tačnog broja predstavnika pojedinih konstitutivnih naroda, manjina, nacionalno neopredijeljenih i svih onih kategorija unutar koji se popisana lica budu željela svrstati, a da one nisu navedene popisnicom. Podaci o religijskom opredijeljenju, budući da je u BiH religija odvojena od države, mogu biti koristan podatak religijskim zajednicama, ali u političkom kontekstu ne nose posebnu važnost. Kada je riječ o izjašnjavanju o maternjem jeziku, jedinom obaveznom od ova tri pitanja, ovi odgovori su značajni u smislu obrazovanja, naročito kada se radi o predstavnicima nacionalnih manjina i potrebama uvođenja nastave na manjinskim jezicima. U kombinaciji sa ostalim podacima koji se odnose na obrazovnu strukturu stanovništva, ovi odgovori će činiti statističke podatke neophodne za razvoj obrazovanja i kreiranje obrazovnih politika u BiH, a o čemu će više riječi biti u narednom poglavlju.

Iako su izazvala dosad najviše diskusija i privukla najveću pažnju unutar priprema za popis, ova tri pitanja su dio standardne popisne procedure, bila zakonski obavezna ili ne i također čine dio statističke „građe“ potrebne za dalje planiranje razvoja zemlje. Međutim, ono što je jako važno naglasiti, bez obzira da li se radi o ovim ili nekim drugim pitanjima, jeste da svaka popisana osoba ima pravo da se izjasni kako god on/ona to želi i da svaki njegov/njen odgovor mora biti upisan u popsini listić upravo takav kakav jeste.

6 Isto.

7 Isto.

8 Konferencija evropskih statističara za popise održana 2010. godine.

9 Zakon o popisu lica, domaćinstava i stanova u BiH 2013, Službeni glasnik 10/12

4.1.2. PODACI O OBRAZOVANJU

Podaci o obrazovanju će se prikupljati u pitanjima 27, 28, 29, 30 i 31 popisnice za stanovništvo. Obrazovanje je oduvijek bilo jedan od osnovnih faktora koji su određivali kvalitet života jedne zemlje, a interes za obrazovanje, uključujući poboljšanje pristupa obrazovanju i kvalitete obrazovanja, kao i širenje opsega osnovnog obrazovanja, je jedan od osnovnih razvojnih fokusa u većini zemalja.¹⁰ Zato su podaci o obrazovanju dobiveni putem popisa značajni prije svega za poboljšanje kvalitete obrazovanja, ali i za utvrđivanje razlika u obrazovanju (i pristupu istom) između različitih spolova, starosnih skupina, urbanog i ruralnog stanovništva, i predstavljaju važne indikatore o kapacitetu jedne zemlje za ekonomski i društveni napredak. Ovi podaci statističare „snabdijevaju“ materijalom za usporedbu obrazovnih mogućnosti odrasle populacije jedne zemlje sa trenutnim i očekivanim zahtjevima za obrazovanim ljudskim resursima za razne oblasti ekonomske aktivnosti. Takvo poređenje može služiti kao vodič kreatorima razvojnih politika, bilo u kontekstu razvoja obrazovnog sistema, bilo za stvaranje ekonomskih razvojnih programa koje će biti moguće sprovesti u smislu zahtjeva i kapaciteta ljudskih resursa.¹¹

Također, iako se prema nivou obrazovanja primarno vrše procjene broja osoba sa visokom stručnom spremom, odgovori prikupljeni na pitanja o obrazovanju će biti korišteni za potrebe utvrđivanja dostupnosti obrazovanja u svim dijelovima Bosne i Hercegovine, kao i nivoa kvalitete pruženog obrazovanja. Upravo zato popisnica sadrži pitanja koja se odnose na poznavanje rada na računaru, pismenost, stečeni nivo obrazovanja i nivo obrazovanja koji osoba trenutno pohađa. Svi ovi odgovori u kombinaciji sa osnovnim demografskim podacima, kao što su spol i dob, moći će biti korišteni za proizvodnju kompletnih statističkih podataka koji će dati cjelovitu sliku o stanovništvu Bosne i Hercegovine. Na osnovu ovih podataka bit će moguće izračunati tačan procenat pismenog i obrazovanog stanovništva u BiH, po godinama, spolu i mjestu stanovanja.

Dalje, podaci o obrazovanju su također od izuzetne važnosti za tržište rada jedne zemlje. Ovim podacima se dobija jasan uvid u stanje zaposlenosti i nezaposlenosti stanovništva, u odnosu na njegovu obrazovnu i/ili stručnu spremu ili nedostatak iste. Tako je, utvrdivši konkretne potrebe na tržištu rada, moguće uticati na i kreirati obrazovne politike. Također, u većini zemalja ovi odgovori se koriste za dobijanje statističkih podataka na osnovu kojih se utvrđuju programi treninga, doškolvavanja, obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja. Prilikom analize tržišta jedne zemlje, u cilju otvaranja fabrika ili pokretanja poslova, velike korporacije se služe upravo ovim podacima kako bi utvrdile raspoložive ljudske kapacitete i njihovu stručnu spremu.

¹⁰ Generalna upotreba podataka Popisa stanovništva, domaćinstava i stanova. Principles and Recommendations for Population and Housing Censuses, Revision 2. United Nations, New York 2008, str. 237.

¹¹ Isto.

4.2. EKONOMSKA AKTIVNOST STANOVNIŠTVA

U popisnici za stanovništvo od 32. do 45. pitanja prikupljat će se podaci o ekonomskoj aktivnosti osoba koje se popisuju. Konkretno, pitanja su o zaposlenju, vremenu zaposlenja, vrsti posla, zanimanju te nazivu poslodavca. Podaci o ekonomskoj aktivnosti stanovništva neodvojivi su od statistike obrazovanja, jer bi se na osnovu potreba tržišta rada trebalo usmjeriti i obrazovanje. Također, u samom prikazu statistika zaposlenosti, kategorije su podijeljene po obrazovnoj strukturi, te stoga je važno pitanja o zaposlenosti povezati s obrazovanjem.

Pitanja iz oblasti zaposlenja i obrazovanja bitna su, prije svega, zbog utvrđivanja tačne stope zaposlenosti i nezaposlenosti, te obrazovne strukture stanovništva. Uz podatke o tačnom broju stanovnika, moći će se precizno odrediti i procentualna stopa zaposlenosti, te bolje planirati ekonomske i obrazovne politike.¹² Precizne stope zaposlenosti također bi trebale olakšati i planiranja dodjele socijalne i drugih vrsta pomoći.

Povezano sa podacima o mjestu stanovanja jasnije će se moći utvrditi precizne statistike za pojedine regije. Zavisno od potreba, na osnovu dobijenih podataka, stručnjaci i donosioci odluka bi mogli lakše kreirati politike obrazovanja, izgradnju škola itd. Statistike pokazuju, naime, da su najviše stope nezaposlenosti među nekvalifikovanim osobama, a najmanje stope nezaposlenosti su među osobama koje imaju viši stepen obrazovanja.¹³ Pored toga, obrazovna struktura i stope zaposlenosti su važne i zbog investicija u određena geografska područja, gdje je prije svega potreban stručan kadar za obavljanje određenih poslova. Za investitore je bitno i utvrđivanje kupovne moći stanovništva prije nego se otvore prodajne jedinice u određenim regijama, kako bi se minimizirao rizik za gubicima prilikom investiranja. Na osnovu bruto društvenog proizvoda (BDP) Bosne i Hercegovine, moći će se precizno odrediti i BDP po glavi stanovnika, odnosno djelimično utvrditi životni standard stanovništva.

Druga veoma bitna svrha prikupljanja podataka u ovim oblastima je bolje povezivanje obrazovnog sistema sa tržištem rada, odnosno da se prilikom obrazovanja naglasak stavi na zanimanja za kojima postoji potreba na tržištima rada. Ovaj problem je posebno izražen u Bosni i Hercegovini, jer i pored analiza o potrebama tržišta rada koje svake godine provode zavodi za zapošljavanje, obrazovne institucije prilikom kreiranja upisnih kvota ne uzimaju u obzir dobijene podatke. Posljedica je da se obrazuju kadrovi koji nisu potrebni tržištu rada, što opterećuje fondove iz kojih se finansira ostvarivanje prava za nezaposlene.¹⁴

Primjerice, ukoliko popis pokaže da je u određenim regijama stopa nezaposlenosti za nekvalifikovane radnike viša nego u drugim regijama, postojat će osnova da se pokrenu projekti obrazovanja odraslih kako bi se prilagodili potrebama tržišta rada ili bi se mogli kreirati programi prekvalifikacije za nezaposlene sa stručnom spremom za koju ne postoji interes poslodavaca.

¹² Measuring the Economically Active in Population Censuses: A Handbook, United Nations, Department of Economic and Social Affairs, New York, 2010, str. 5

¹³ Agencija za rad i zapošljavanje BiH, Mjesečni pregled stanja tržišta rada, dostupno na http://arz.gov.ba/statistika/mjesečni/Archive.aspx?langTag=bs-BA&template_id=152&pageIndex=1

¹⁴ Centar za politike i upravljanje, Povezanost obrazovnog sistema i tržišta rada u BiH, dostupno na <http://www.cpu.org.ba/files/CPU%20Povezanost%20trzista%20rada%20i%20obrazovanja.pdf>

Pored navedenih namjena, ovi podaci će također služiti i kao osnova za praćenje uspješnosti ili neuspješnosti provođenja određenih politika, jer će se moći utvrditi da li su usvojene mjere ostvarile očekivane rezultate ili je potrebna revizija politika. Primjerice, ako je vlast pokrenula projekt obrazovanja odraslih koji bi trebao rezultirati smanjenjem stope nezaposlenosti u određenoj regiji, nakon određenog vremena implementacije projekta, može se utvrditi da li se povećala stopa zaposlenosti u ciljnoj grupi stanovništva. U naučnim svrhama dobijenim podacima se također mogu testirati određene hipoteze kada su u pitanju ekonomski trendovi, ali se podaci mogu u naučnim svrhama također koristiti i na druge načine.

Pitanjima koja se odnose na poslodavce bi se trebao utvrditi i tačan broj privrednih subjekata i djelatnosti kojima se ti subjekti bave. Povezano sa podacima o obrazovnoj strukturi, mogu se kreirati posebni programi obrazovanja za deficitarna zanimanja, ali i osmisliti i kreirati politike zapošljavanja i u privatnom i u javnom sektoru. Pored toga, dobijeni podaci se mogu koristiti i za praćenje mobilnosti radne snage, te generalno za praćenje trendova u zapošljavanju.

Građani i građanke su tokom popisa također obavezni dati i podatke u pitanjima koja se odnose na sredstva putovanja na posao ili školovanje, glavni izvor sredstava za život u proteklih 12 mjeseci, izdržavatelj/ica osobe koja se popisuje, te pitanje o eventualnim poteškoćama prilikom obavljanja svakodnevnih aktivnosti. Podacima o glavnom izvoru sredstava za život također će se upotpuniti statistika rada.

Svrha prikupljanja podataka koji se odnose na sredstva putovanja je radi lakšeg planiranja transporta kada je primjerice javni prevoz u pitanju, ali se ovi podaci mogu koristiti i kao temelj za izgradnju novih saobraćajnica gdje je primjetna veća frekvencija vozila.

Pitanja koja se odnose na sredstva za život služe da se upotpuni statistika rada, ali i da se utvrdi radno aktivno stanovništvo. Radno aktivno stanovništvo je onaj dio stanovništva koji tržištu stoji na raspolaganju za rad i u tu statistiku se ubrajaju i zaposleni i nezaposleni koji traže posao, odnosno osobe sposobne za rad među kojima su i učenici stariji od 15 godina, te studenti. Upravo bi pitanje o eventualnim poteškoćama u svakodnevnim aktivnostima trebalo upotpuniti statistiku radno aktivnog stanovništva, ali i pomoći prilikom planiranja dodjele socijalne pomoći.

4.3. PITANJA O DOMAĆINSTVIMA I STANOVIMA

Popis je najbogatiji izvor podataka o stanovništvu, domaćinstvima, porodicama, stanovima, i to ne samo podataka o pojedinim jedinicama popisa već i mnogo drugih informacija iz povezivanja jedinica popisa. Podaci dobijeni popisom odnose se i na domaćinstvo kao ekonomsku zajednicu prema sastavu, broju članova i njihovoj aktivnosti.

Dio popisa o domaćinstvima ima za cilj odgovoriti na pitanja „Gdje i kako živimo“ jer će se na osnovu informacija o vrsti stana, opremljenosti stana, osnovnim instalacijama, snabdjevenosti vodom, strujom, i drugim karakteristikama uslova života, dobiti izvrsna, i napokon realna, osnova za planiranje adekvatnih politika.

Konkretno ovaj popis će, na osnovu tačnih podataka, omogućiti:

- planiranje i realizaciju ekonomskih i socijalnih razvojnih politika
- neophodnu izradu projekata za korištenje sredstava iz IPA fondova
- međunarodnu priznatost i uporedivost podataka
- razna naučna istraživanja

Podaci o domaćinstvima koja se bave poljoprivrednom proizvodnjom biti će korišteni za izradu Adresara poljoprivrednih gazdinstava za potrebe provođenja posebnog popisa poljoprivrede, koji će biti uređen posebnim zakonom.

Razumijevanje svrhe pitanja je važno kako bi ispitanici dali što precizniji odgovor. Sama preciznost odgovora je potrebna kako bi Bosna i Hercegovina, odnosno oba entiteta, mogla adekvatno reagovati i odgovoriti putem strategija i programa na određeni broj problema i trendova sa kojima se suočavamo. Bosna i Hercegovina bilježi pad broja stanovnika, negativni neto migracijski saldo, veoma brz pad broja stanovnika u pojedinim ruralnim oblastima, brzostareće stanovništvo.

4.3.1. PODACI O JEDINICI ZA STANOVANJE

Pitanja u vezi stambene jedinice pružaju uvid u statistike i trenutnu situaciju u ovoj oblasti i od vitalnog su značaja za razvoj politika vezanih za smještaj i stanovanje stanovništva kao i na primjer za projekte izgradnje specijalnog smještajnog kapaciteta za najugroženije kategorije društva.¹⁵

Radi se o pitanjima o stambenoj jedinici te o veličini stana koji obuhvataju podatke o različitim prostorijama unutar stambene jedinice kao i podatke o infrastrukturi unutar stana (o plinu, električnoj energiji, odvodu i dovodu vode te o samoj kvadraturi i broju soba).

¹⁵ Generalna upotreba podataka Popisa stanovništva, domaćinstava i stanova. Principles and Recommendations for Population and Housing Censuses, Revision 2. United Nations, New York 2008, str. 7

Prva četiri pitanja se odnose na vrstu smještaja građana i građanki, te na kvadraturu stanovanja. Konkretno, pitanja se odnose na to da li popisane osobe žive u stanovima, kolektivnim smještajima, poslovnim prostorima, šatorima ili vagonima ili su eventualno beskućnici. U pitanju 2 koje se odnosi na kolektivne smještaje ponuđeni su odgovori koji se odnose na stanovanje u studentskim ili đačkim domovima, zdravstvenim ili ustanovama za socijalno ugrožene, objektima za raseljene osobe ili hotelima. Odgovori na ova pitanja u kombinaciji s podacima o kvadraturi stambenog prostora bitni su radi planiranja izgradnje novih stambenih jedinica i za beskućnike i ostale građane i građanke, ali i kolektivnih centara, posebno kada se radi o zdravstvenim ili ustanovama za socijalno ugrožene. Podaci o osobama u kolektivnim centrima također mogu biti i od velike pomoći kada je u pitanju planiranje povratka i izgradnje mjesta za stanovanje, posebno u kombinaciji s podacima o broju raseljenih osoba koji će se dobiti u popisnici o stanovništvu.

Pitanja 5, 6, 7, 8 i 9 će dozvoliti uvid u situaciju i odgovore na pitanja u kolikom i kakvom prostoru živi stanovništvo i da li su određeni elementarni uslovi dostupni svima (raspoloživost kuhinje i posebnog prostora za pripremu hrane, raspoloživost kupatila itd.) što ima uticaj kako na ekonomske politike i planiranje tako i na zdravstvene, socijalne i druge. Steći će se uvid i u raspoloživu kvadraturu kako bi se vidjelo i kolika je prosječna stambena površina po glavi stanovnika što također daje uvid u ekonomsku situaciju ispitanika iako je naravno puno važnije sagledati kvalitativne aspekte stambene jedinice jer informacije o samoj površini ne govore dovoljno i o kvaliteti življenja.

U pitanjima 10 i 11 prati se i stanje u vezi vode, odnosno odvoda, otpadne vode (kanalizacija) i ispitanik treba da pruži odgovore u vezi sa vodovodom i vodovodnim instalacijama i eventualno drugim rješenjima. Na taj način će se utvrditi i potreba za izgradnjom novih vodovodnih i kanizacionih mreža. Donošenje odluka o infrastrukturnim projektima, odnosno rashodima ovog tipa, se puno lakše odvija kada je zasnovano na preciznoj analizi i podacima o realnoj situaciji.

Konkretno, odgovori na pitanja 12, 13 i 14 u vezi sa električnom energijom, plinom i centralnim grijanjem mogu uticati na planiranje i energetske politiku države (na primjer, da se favorizuje kupovina ili proizvodnja određenog energenta). Prije tog stadija, naravno, potrebno je obaviti i samo planiranje i izradu strategija za proizvodnju u energetske sektoru koji za svaku državu ima posebnu važnost. Istovremeno, činjenično stanje do kojeg će se doći može imati uticaj na eventualne hitne mjere djelovanja ako se ispostavi da dovoljno veliki broj domaćinstava uopšte nema grijanje. Podaci iz popisa mogu dozvoliti i posebne regionalne politike odnosno ciljane intervencije ovisno o mjestu boravka.

4.3.2. PODACI O ZGRADI

Tip zgrade u kojoj se nalazi stan odnosno podaci o zgradi obuhvataju niz važnih pitanja o vrsti zgrade (da li se radi o pripojenim stanovima, kući itd), o spratnosti, o materijalu od kojeg je zgrada napravljena itd. Veoma detaljna pitanja se tiču i godine konstrukcije zgrade i prije svega materijala od kojeg je izgrađen noseći sistem zgrade. Ovi podaci su od posebne važnosti

kada se radi o planiranju i prevenciji prirodnih nepogoda poput oluja, zemljotresa, požara i drugih. Naime statistički podaci mogu biti korisni kako bi se procijenio broj potencijalno ugroženih osoba kao i stambene jedinice koje su ugrožene, te potrebe u slučaju odgovora na krizu i zahtjevi rekonstrukcije objekata.¹⁶

Također, pripremanje politika i programa u vezi smještaja i stanovanja predstavlja jedno od glavnih korištenja podataka iz popisa koji se tiču domaćinstva odnosno stambene jedinice. Takve politike i programi ovise o socijalnim i ekonomskim, ali i političkim, pokazateljima i parametrima, a u obzir je svakako potrebno uzeti i činjenično stanje čiju spoznaju upravo odgovori na ova pitanja dozvoljavaju.

Pitanja koja traže odgovor na korištene materijale u izgradnji stambenih jedinica (krova, zidova ili poda) su također veoma dobar indikator kvalitete života u određenim dijelovima zemlje. Znajući da je jedna od prednosti popisa i činjenica da se podaci mogu porediti u različitim vremenskim periodima, upravo u ovoj oblasti jeste jedna od koristi jer evolucija podataka o kvalitetu i materijalu od kojeg su napravljeni različiti dijelovi stambene jedinice mogu da ukazuju na varijacije u kvaliteti života i u materijalnom stanju ispitanika. Drugim riječima stiže se uvid u stanje o tome da li je stanovništvo siromašnije ili bogatije. Konkretno, radi se i pitanjima 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21 i 22.

Pitanja broj 16 i 22 se odnose na datum izgradnje zgrade i na njeno stanje, odnosno da li je moguća popravka ili ne. Iz navedenih pitanja je jasno da odgovori pružaju veoma kvalitetan uvid u politiku stambene izgradnje. Na primjer, ukoliko popis pokaže da je 50 posto zgrada staro preko 40 godina i da u recimo samo 10 posto slučajeva nije moguć popravak, to bi onda mogao biti pokazatelj za hitnu intervenciju i planiranje izgradnje novih zgrada u pojedinim mjestima. Moguće je da popis pokaže da u određenom mjestu za preko 80 posto zgrada popravak uopšte nije potreban što bi sa druge strane bio znak da se sredstva mogu usmjeriti na druge oblasti i prioritete.

Pitanje broj 17 o spratnosti zgrade može dati korisne pokazatelje o tome koliko osoba živi iznad određenog sprata zgrade što može biti korisna informacija za prevenciju zemljotresa i štete od istih. Na primjer ako popis pokaže da, na primjer, 5 posto stanovništva živi na desetom spratu ili iznad, te da postoji zbog toga poseban rizik i opasnost od zemljotresa, biti će moguće poduzeti adekvatne preventivne i pripremne mjere. U slične svrhe može biti korišten i odgovor na pitanje 18 koji tretira materijal od kojeg je izgrađen noseći sistem zgrade i koje će primjerice pokazati koliko je zgrada izgrađeno sa armiranim betonom u nosećem sistemu, a koliko na primjer ima ciglu ili slabe materijale u nosećem sistemu.

Pitanje broj 19 koje se tiče materijala od kojeg je napravljen krovni pokrivač zgrade se odnosi dakle na kvalitet krova zgrade. Kao i za pitanja iznad dobiva se činjenično stanje o ovom važnom elementu zgrade i shodno tome može se vidjeti eventualni rizik u slučaju jakih kiša i drugih elementarnih nepogoda. Ali prije svega dobivaju se dragocjeni podaci koji se mogu ticati energetske efikasnosti domaćinstva odnosno zgrade jer izolacioni kapacitet naravno nije isti za sve krovne materijale.

¹⁶ Generalna upotreba podataka Popisa stanovništva, domaćinstava i stanova. Principles and Recommendations for Population and Housing Censuses, Revision 2. United Nations, New York 2008, str. 240

4.3.3. PODACI O DOMAĆINSTVU

Radi se o pitanjima od broja 23 do broja 26 koja obuhvataju osnov korištenja, način zagrijavanja, vrstu korištenog energenta za zagrijavanje i način snabdijevanja vodom za piće. Evidentno je da su ovo pitanja od ogromnog značaja za kvalitet života i koja istovremeno daju uvid u nivo pristupa elementarnim ljudskim pravima i osnovnim uslovima za život.

Prvo važno polje jeste osnov korištenja, odnosno pitanje broj 23, gdje se prijavljuje da li je korisnik domaćinstva ujedno i vlasnik istog ili se radi o zakupu, suvlasništvu ili drugim osnovama po kojima se može koristiti domaćinstvo. Odgovori na ovo pitanje mogu, primjerice, dati donosiocima odluka korisne podatke za planiranje poreznih ili poticajnih politika u oblasti upravljanja stambenim jedinicama i nekretninama.

Zatim, od velikog značaja su način zagrijavanja jedinice za stanovanje i vrsta energenata koji se koriste odnosno pitanja broj 24 i 25. Način zagrijavanja obuhvata centralno zagrijavanje sa vlastitom instalacijom ili iz javne mreže te druge načine zagrijavanja cijele jedinice za stanovanje ili pojedinačno zagrijavanje prostorija. Moguća opcija je i da se jedinica za stanovanje uopšte ne grije. Pitanje energetske efikasnosti je nerazdvojno i od pitanja broj 24 u upitniku i koje se direktno tiče načina zagrijavanja domaćinstva odnosno pitanje broj 25 koje se tiče energenta koja domaćinstva koriste. Vrsta energenta koju domaćinstva koriste je veoma važan podatak jer će informacije dozvoliti kvalitetniju i bolje ciljanu energetska politiku države koja ovim putem može biti još više usmjerena i napravljena na osnovu stvarnih potreba stanovništva. Sve veći broj projekata finansiranih od strane međunarodne zajednice će obuhvatati energetska efikasnost i potreban napredak u ovoj oblasti koji BiH treba napraviti i ovi podaci će biti veoma korisni kao polazna osnova za planiranje i identifikaciju potreba.

Tu je i pitanje broj 26 u ovom dijelu upitnika tretira način snabdijevanja domaćinstva vodom za piće i koji nudi čak trinaest mogućih odgovora koji obuhvataju priključke na različite vodovode kao i izvor, bunar, cisternu, flaširanu vodu itd. Korist ove rubrike je mnogostruka. Iz zdravstvene perspektive važno je znati da li stambene jedinice i domaćinstva imaju priključak na vodovod i pitku vodu sa česme, i da li imaju pristup toploj vodi, što može biti presudno i za higijenu te neophodno za planiranje politika infrastrukturnog razvoja.

4.3.4. PODACI O POLJOPRIVREDI

Podaci o poljoprivredi su od ključne važnosti do te mjere da će se raditi poseban i znatno detaljniji popis¹⁷ koji će se ticati samo ove oblasti. Razlozi su brojni a jedan od njih je što bez podataka o poljoprivredi i popisa u toj oblasti nema ni govora o pretprikladnim fondovima Evropske Unije i sa jednakom dozom ozbiljnosti je potrebno pristupiti ovom dijelu popisa o domaćinstvima.

Uvid u činjenično stanje može imati veliki uticaj na planiranje poljoprivrednih politika ili na primjer na određivanje poticaja i subvencija posebno unutar različitih kategorija odnosno unutar različitih poljoprivrednih grana. Na primjer, možda će se nakon popisa doći do informacije da Bosna i Hercegovina ima 14 posto više pčelara nego što je bilo poznato do sada, ili 20 posto manje voćara, pa se shodno tome mogu adekvatnije raspodijeliti sredstva ili planirati projekti međunarodnih institucija.

U svjetlu procesa evropskih integracija, statistike vezane za žitarice i za životinjske proizvode su veoma važne u budućoj prilagodbi Zajedničkoj poljoprivrednoj politici zemalja EU (CAP). Još važnije od toga statistički podaci o svim gore navedenim oblastima doprinose da se postigne prehrambena sigurnost odnosno da zemlja stekne tačan uvid u stanje i shodno tome planira i upravlja razvojem u ovoj oblasti.

Poljoprivredna politika je jedna od najvažnijih sfera djelovanja za svaku državu i poznato je da je ovo, upravo iz tih razloga, jedna od najkomplikovanijih i najkompleksnijih politika za postizanje dogovora unutar EU, ali i između EU i kandidata za članstvo, jer se radi o vitalnom ekonomskom interesu svake države koji utiče na njenu nezavisnost kao i mnogi drugi prirodni resursi.

Elementi za donošenje važnih politika i strategija su relevantni podaci o poljoprivrednim gazdinstvima, bez obzira na status – da li je vlasnik pravno ili fizičko lice, da li je registrovano ili ne, da li je poljoprivredna aktivnost izvor osnovnih prihoda ili je "usputno". Takvi podaci su osnova za izradu strategije razvoja poljoprivrede u svakoj zemlji, a dio ovog popisa posvećen poljoprivredi može omogućiti svojim odgovorima uvođenje novih ekonomskih mjera, povoljne dugoročne kredite za nabavku opreme ili za podizanje trajnih zasada, za prerađivačke kapacitete i slično. Ujedno, ovisno o odgovorima, mogu dakle biti kreirani ili adaptirani sistemi poticaja i premija bazirani na činjeničnom stanju.

U ovom poglavlju, od pitanja 27 do pitanja 35, su obuhvaćeni podaci o raspoloživom zemljištu, kako poljoprivrednom, tako i o zemljištu koje je obuhvaćeno šumom. Odgovor na pitanje 27 će pružiti uvid o ukupnom raspoloživom zemljištu domaćinstava u BiH te da li se radi o poljoprivrednom zemljištu ili zemljištu pod šumom. Na osnovu izračunatog prosjeka ili na osnovu određenih regionalnih i lokalnih specifičnosti moći će biti uvedene posebne mjere ili usvojeni zakoni koji će unaprijediti i bolje regulisati ovu oblast.

Jedan od posebno korisnih podataka jeste odgovor na pitanje 28 o korištenju navedenog poljoprivrednog zemljišta odnosno obim angažmana domaćinstava u vlastitim

¹⁷ Zakon o popisu lica, domaćinstava i stanova u BiH 2013, Službeni glasnik 10/12

poljoprivrednim aktivnostima na mjestu boravka ili na drugoj lokaciji. Na individualnom nivou, važna je identifikacija i podatak o broju osoba koje se bave poljoprivrednim djelatnostima u dužem periodu, na primjer jednu godinu. Poznato je da donosiocima odluka u našoj zemlji u ovoj veoma važnoj oblasti nedostaje informacija i podataka koji će pružiti uvid u činjenično stanje. A istovremeno svjedoci smo ruralnog egzodusa stanovništva, koji nije naravno svojstven trend Bosne i Hercegovine, ali koji ima ogroman uticaj na ekonomiju zemlje i na tržište rada. Dobivenim podacima u ovoj oblasti će se moći puno bolje uticati na odluke takvog tipa stimulišući primjerice uzgoj određene vrste voća ili povrća ili pomažući ciljano određenim regionima kako bi određeni dio stanovništva mogao ostati tu i imati poslovnu aktivnost. Tu se radi posebno o pitanjima broj 32, 33, 34 i 35.

Pitanja se postavljaju i za razne poljoprivredne aktivnosti koje obuhvataju uzgoj stoke, peradi, pčela, ali i riba te o uzgoju istih. Pored izjašnjavanja o bavljenju ovim aktivnostima potrebno je precizirati i broj grla odnosno košnica sa kojima je domaćinstvo raspolagalo u proteklih 12 mjeseci. Traže se i podaci o korištenju poljoprivrednog zemljišta u posljednjih 12 mjeseci kao i podaci o tome da li se radi o voćnjaku, vinogradu, pašnjaku itd. Važna pitanja su i na kraju ovog dijela gdje se razmatra sve učestaliji uzgoj povrća, jagoda, ljekovitog bilja i cvijeća te eventualno ostvarivanje prihoda od prodaje poljoprivredne proizvodnje bilo koje vrste u proteklih 12 mjeseci.

Podaci o šumama pružaju uvid o kvalitetu upravljanja šumama i primarnim drvnim industrijama, odnosno značajne indikatore uspješnosti u ovoj veoma važnoj oblasti, te uvid u održivi razvoj ka kojem treba težiti ili situaciju koju je potrebno hitno korigovati. Što se tiče ribarstva i u ovoj oblasti upravljanje sektorom i resursima te sve veći značaj održivog razvoja predstavljaju ključne izazove koje je potrebno precizirati popisom kako bi se bolje planirale politike i strategije te preduzimale korektivne mjere.

5. ZAKLJUČAK

Nakon više od dvije decenije Bosna i Hercegovina će imati popis stanovništva kojim bi se poslije višegodišnjih procjena o broju stanovnika trebao znati i konačni broj ljudi koji žive na njenom prostoru, kakva im je starosna struktura, koliko je raseljenih, koliko su obrazovani, koliki im je stambeni prostor u kojem žive, kakvo im je vodosnabdijevanje itd.

Održavanje popisa stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini ima višestruki značaj, posebno zbog ratnih dešavanja, jer su se sve popisne kategorije bitno promijenile, te već dugo postoji potreba za utvrđivanjem stvarnog stanja u državi. Popisom će se, naime, stvoriti osnova za planiranje razvojnih i politika obrazovanja, raspodjele sredstava za socijalnu i druge vrste pomoći, dodjelu poljoprivrednih subvencija, izgradnju škola, mjerenje uspješnosti provedenih politika, ali i osnova za predviđanje trendova koji će se dešavati u budućnosti.

Namjera ovog priručnika je bila da detaljnije pojasni šta zapravo popis znači za stanovništvo, koja je njegova svrha i zbog čega se pojedina pitanja postavljaju, odnosno za koje namjene se mogu koristiti dobijeni podaci. Ova publikacija je bitna posebno uzimajući u obzir da se u proteklih nekoliko godina malo pažnje posvećivalo pitanjima značaja popisa za planiranje politika, a više pitanjima koja se odnose na etničko i nacionalno izjašnjavanje, maternji jezik, te je zbog toga postojala potreba da se dodatno pojasni namjena prikupljenih podataka.

Osim pojašnjenja svrhe postavljanja pojedinih pitanja, bitno je bilo posvetiti se pravima i obavezama u procesu popisivanja, kako popisivača, tako i građana i građanki. Naime, važno je naglasiti kako građani i građanke mogu postupiti ukoliko primjete neku neregularnost, ali da znaju koje su njihove obaveze prilikom popisivanja i sankcije za nepostupanje po zakonu.

Cilj je također bio i da se građani i građanke ukratko educiraju o načinu na koji će njihovi lični podaci biti zaštićeni, obzirom da se radi o osjetljivim pitanjima. Ovom se pitanju također dalo veoma malo prostora u javnosti i važno je bilo naglasiti da svaki podatak predstavlja službenu tajnu i da svako neovlašteno otkrivanje ličnih podataka podliježe sankcijama.

Uzimajući u obzir važnost i osjetljivost ovog projekta, bitno je sa dosta pažnje pristupiti samom popisu stanovništva kako bi se dobili što kvalitetniji i precizniji pokazatelji stanja u Bosni i Hercegovini.

6. BIBLIOGRAFIJA

- Centar za politike i upravljanje, Povezanost obrazovnog sistema i tržišta rada u BiH, dostupno na <http://www.cpu.org.ba>
- Generalna upotreba podataka Popisa stanovništva, domaćinstava i stanova. Principles and Recommendations for Population and Housing Censuses, Revision 2. United Nations, New York 2008
- Konferencija evropskih statističara za popise održana 2010. godine.
- Kovačević, Petar, direktor Agencije za zaštitu ličnih podataka BiH, lični intervju, august 2013.
- Measuring the Economically Active in Population Censuses: A Handbook, United Nations, Department of Economic and Social Affairs, New York, 2010
- Zakon o popisu lica, domaćinstava i stanova u BiH 2013, Službeni glasnik 10/12
- Zakon o statistici Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH 26/04
- Zakon o zaštiti ličnih podataka Službeni glasnik BiH broj: 49/06, 76/11

Asocijacija Alumni Centra za interdisciplinarnu postdiplomske studije (ACIPS) je nevladino udruženje eksperata u području evropskih integracijskih procesa, demokratije, ljudskih prava, upravljanja državom, humanitarnih poslova, studija roda i religijskih studija. Asocijacija je osnovana u februaru 2003. godine, kao rezultat aktivnosti Centra za interdisciplinarnu postdiplomske studije Univerziteta u Sarajevu. ACIPS je proizvod težnje da se na jednom mjestu okupi intelektualni i liderski potencijal magistara ove obrazovne institucije. Članovi i članice organizacije aktivni su u vladinom i nevladinom sektoru, civilnom društvu i međunarodnim organizacijama u BiH i regionu.

Primarni interes organizacije jeste buđenje i razvijanje javne svijesti o ključnim temama u društvu i sprovođenje istraživačkih i političkih studija. Osim direktnog angažmana u kreiranju i istraživanju politika, ACIPS također održava redovnu komunikaciju sa političarima, građanima BiH, predstavnicima NVO sektora i medija.

Dugoročni strateški ciljevi ACIPS-a od njegovog utemeljenja su:

- Identificirati najrelevantnija pitanja u procesima evropskih integracija i izazove sa kojima se danas BiH suočava;
- Ostvariti visok standard nezavisnog istraživanja politika, primjenjivog u kontekstu BiH;
- Širiti rezultate istraživanja politika i proistekle stavove relevantnim interesnim stranama i široj javnosti, kao i zagovaranje implementacije ovih rezultata;
- Ostvarivanje dijaloga i saradnje sa drugim institucijama za istraživanje politika, vladama i organizacijama civilnog društva u BiH i širem regionu.

acips@acips.ba
www.acips.ba

SVRHA POPISA STANOVNIŠTVA: PRIRUČNIK ZA GRAĐANE I GRAĐANKE

Izdavač:	Asocijacija Alumni Centra za interdisciplinarnu postdiplomske studije
Za izdavača:	Anes Makul, predsjednik ACIPS-a
Urednik istraživanja:	Anes Makul
Istraživači:	Lajla Zaimović Kurtović, Erol Mujanović
Dizajn i prelom:	Sanja Vrzić

Sarajevo, septembar 2013.

**National Endowment
for Democracy**

Supporting freedom around the world